

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/139/124/94

POLACY O LUSTRACJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

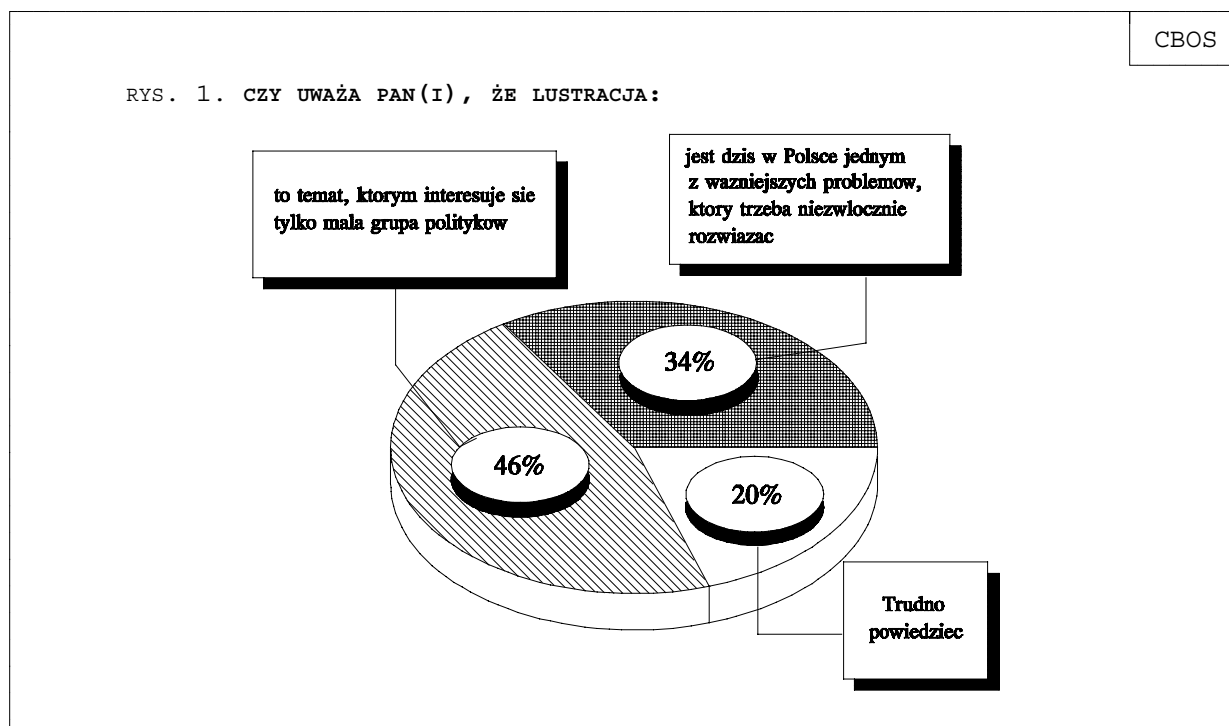
WARSZAWA, SIERPIEŃ '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Problem lustracji nadal znajduje się w centrum uwagi niektórych ugrupowań politycznych i klubów poselskich. Można przypuszczać, że liczne dyskusje prowadzone w kręgach politycznych i środkach masowego przekazu mają wpływ na kształtowanie się opinii publicznej i stosunek do lustracji.

Lustracja jako element gry politycznej

Stosunkowo często powtarza się pytanie, czy lustracja jest problemem polityków czy też problemem o znaczeniu ogólnospołecznym. Interesowało nas, co Polacy sądzą na ten temat¹.

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (50) zrealizowano w dniach 17-20 czerwca '94 na 1197-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Dominujące wśród respondentów przekonanie, że lustracja jest problemem interesującym przede wszystkim polityków, wyrażają głównie osoby interesujące się polityką, badani o poglądach prawicowych oraz ci, którzy obecną sytuację polityczną określają, ogólnie biorąc, jako złą. Lustracja jest dla tej części społeczeństwa elementem gry politycznej i - jak można sądzić - jednym z ważniejszych czynników wytwarzających niekorzystną sytuację polityczną.

Te ogólne zależności ulegają zmianom stosownie do tego, jak oceniany jest obecny układ polityczny. Ponad połowa (56%) zwolenników rządu Waldemara Pawlaka wskazuje na zainteresowanie lustracją małej grupy polityków, a 29% tej grupy badanych uważa lustrację za ważny problem. Podobnie sądzą osoby, które - bez względu na sympatie polityczne - pozytywnie oceniają działalność tego rządu.

Inaczej - jako ważny problem do rozwiązania - postrzegają lustrację przeciwnicy obecnego rządu (49%) i osoby negatywnie oceniające zarówno pracę rządu (44%), jak i Sejmu (46%).

Z kolei badani negatywnie oceniający działalność prezydenta częściej wiążą lustrację z prowadzeniem gry politycznej. Wśród tych respondentów 50% wyraża przeświadczenie, że lustracja jest tematem interesującym tylko małą grupę polityków, 34% uważa lustrację za ważny problem, a 16% nie ma zdania w tej sprawie.

Stosunkowo słaby wpływ na ocenę miejsca lustracji wśród innych problemów kraju mają: poziom wykształcenia, wykonywany zawód, miejsce zamieszkania i wielkość dochodów, a więc te czynniki, które na ogół wyznaczają różnice w postrzeganiu spraw ogólnospołecznych.

Zakres lustracji

Niezależnie od tego, jak postrzega się lustrację - jako społecznie ważny problem czy też tylko przedmiot zainteresowania polityków - ponad połowa Polaków (57%) wyraża obecnie przekonanie, że powinno się sprawdzić, czy osoby pełniące ważne funkcje w państwie nie współpracowały w przeszłości ze Służbą Bezpieczeństwa. W 1993 roku odpowiedzi respondentów

na podobnie sformułowane pytanie² wyznaczyły nieco szerszy krąg (64%) zwolenników lustracji.

Czynnikiem najsilniej różnicującym stosunek do lustracji są poglądy polityczne (w tym deklarowane preferencje w przyszłych wyborach do Sejmu). Za przeprowadzeniem lustracji opowiada się prawie trzy czwarte badanych, których można zaliczyć do prawicy (73%), 62% przedstawicieli politycznego centrum i 49% osób deklarujących poglądy lewicowe.

Wyraźnie mniejsze znaczenie ma stosunek do władzy. Wśród przeciwników obecnego rządu oraz osób negatywnie oceniających działalność rządu i Sejmu idea lustracji zyskała większe (o ok. 10 punktów procentowych) poparcie niż wśród osób uważających się za zwolenników.

W przypadku ogólnego pytania o lustrację nie ma natomiast znaczenia stosunek do działalności prezydenta.

Niewielką wagę mają także czynniki wyznaczające status społeczny badanych, jak poziom wykształcenia, wiek, miejsce zamieszkania, zarobki.

W opinii tej części badanych, którzy są za przeprowadzeniem lustracji, nie wszystkie funkcje społeczne wymagają takiej samej kontroli. Postulat lustracji dotyczy przede wszystkim posłów i senatorów oraz urzędników wysokich szczebli.

Tabela 1

w procentach

Lustracji powinni obowiązkowo podlegać:	luty '93	czerwiec '94
- posłowie i senatorowie	90	91
- urzędnicy wysokich szczebli	88	89
- policjanci	74	83
- urzędnicy wysokich szczebli w bankach	74	78
- oficerowie Wojska Polskiego	70	77
- osoby kierujące państwowymi przedsiębiorstwami	66	71
- radni w gminie, dzielnicy	64	75
- wszyscy urzędnicy państwowi	61	67
- nauczyciele	39	48

Generalnie jednak trzeba zauważyć, że w porównaniu z okresem sprzed roku zwiększyła się liczba zwolenników lustracji obejmującej wszystkie zawody i funkcje. W największym stopniu oczekiwania wzrosły wobec policjantów, radnych, nauczycieli i oficerów Wojska Polskiego,

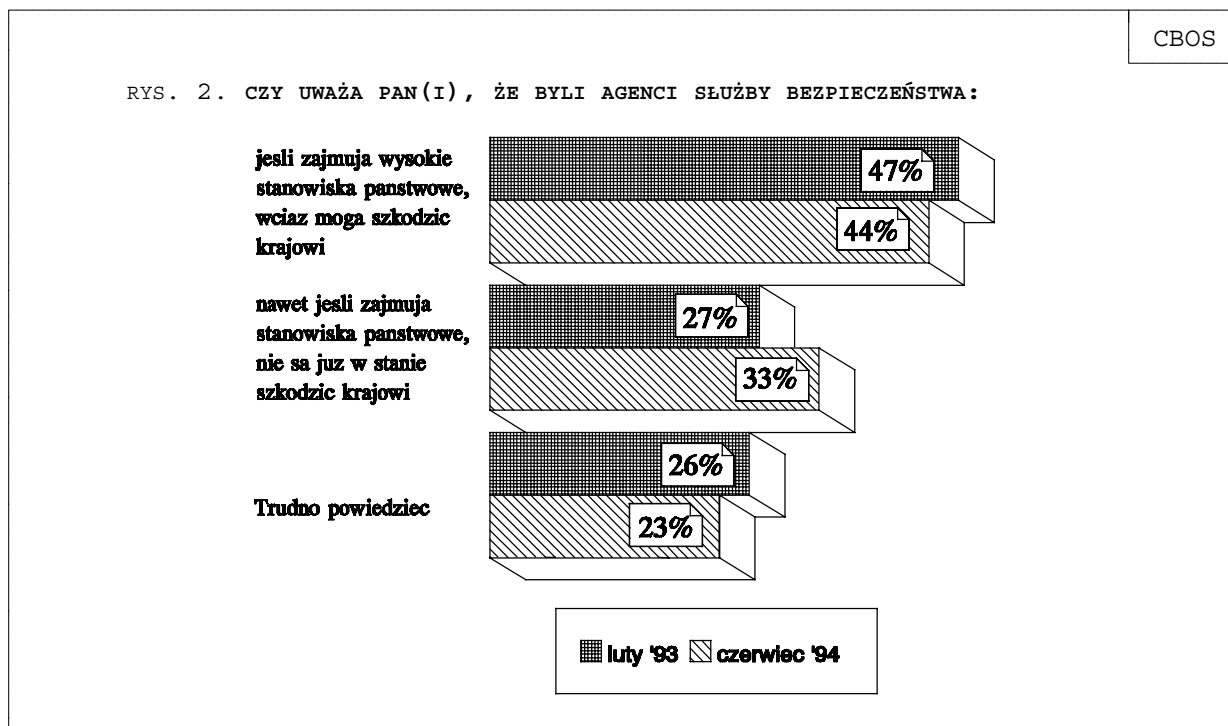
² Sondaż "Aktualne problemy i wydarzenia", 12-14 lutego '93, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1255).

mimo że - jak już wspomniano - mniej osób opowiedziało się w tym roku za koniecznością przeprowadzenia lustracji.

Pozorna sprzeczność, ujawniająca się w odpowiedziach na pytania ogólne i szczegółowe, odzwierciedla zapewne stan publicznej dyskusji nad problemem. Im więcej mówi się o tych sprawach, tym bardziej widać ich złożoność (np. możliwość niesprawiedliwych oskarżeń na podstawie spreparowanych akt). Z drugiej strony dostrzec można w odpowiedziach drążącą społeczną świadomość negatywne zjawiska, jak ujawnione fakty korupcji w policji, nadużycia w bankach itp. Nasuwa się wniosek, że w potocznym rozumieniu lustracja jest nie tylko aktem politycznym, rozliczeniem się z przeszłością, ale także działaniem, które może pomóc w uporządkowaniu codziennych spraw m.in. przez zapewnienie naboru uczciwych policjantów, urzędników, radnych.

Rozliczenie współpracowników SB

W miarę upływu czasu maleje przekonanie o szkodliwej działalności byłych agentów.

Różnice nie są duże, ale - jak można sądzić na podstawie innych odpowiedzi na pytania tegorocznego sondażu - wskazują na malejące zainteresowanie Polaków politycznymi aspektami problemu lustracji.

Rysująca się tendencja do "odpolitycznienia" lustracji, tj. wyłączenia jej z doraźnej gry politycznej, nie oznacza bynajmniej zgody na *status quo*. Przeciwnie, zdecydowana większość (71%) badanych jest zdania, że osoby, które w przeszłości współpracowały ze Służbą Bezpieczeństwa, a obecnie pełnią ważne funkcje w państwie, powinny zostać usunięte ze stanowisk, natomiast tylko 15% twierdzi, że nie powinny. Równie liczna (14%) jest grupa osób, którym trudno jest się wypowiedzieć w tej sprawie (dużą część wśród nich stanowią nie interesujące się polityką gospodynie domowe).

Przekonanie o konieczności usunięcia agentów SB jest mniej więcej jednakowo rozpowszechnione wśród różnych grup ludności: inteligencji, robotników wykwalifikowanych, osób mających zarówno dobre, jak i złe warunki materialne, mieszkańców wsi i większych miast. Ludność małych miast jest najmniej radykalna (59%) w żądaniu usunięcia ze stanowisk byłych agentów.

Linie podziału wyznaczają natomiast uwarunkowania polityczne: sympatycy prawicy są wyraźnie bardziej radykalni (83%) w domaganiu się usunięcia ze stanowisk byłych agentów niż zwolennicy centrum (70%) i lewicy (68%). Jak widać, konsekwentne przeprowadzenie lustracji jest powszechnym postulatem również wśród sympatyków rządzącej lewicy.

Lustracja jest ważnym czynnikiem oceny sytuacji politycznej w kraju. Nie przesądzając co jest przyczyną, a co skutkiem, można wskazać na istnienie zależności między oceną obecnej sytuacji politycznej a stosunkiem do byłych agentów SB.

Tabela 2

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Odsetki odpowiedzi twierdzących na pytanie, czy "osoby współpracujące z SB powinny zostać usunięte ze stanowisk"
- dobra	67%
- ani dobra, ani zła	73%
- zła	78%
- bardzo zła	89%
Trudno powiedzieć	51%

W świetle tych wyników trudno sądzić, aby możliwa była - biorąc pod uwagę nastroje społeczne - stabilizacja polityczna bez rozliczenia przeszłości. Ponad 90% osób deklaruujących duże zainteresowanie polityką i trzy czwarte badanych wykazujących zainteresowanie średnie (łącznie tworzą oni ponad połowę populacji) jest przeświadczonych o konieczności usunięcia byłych współpracowników SB z ważnych stanowisk państwowych. Można przypuszczać, że nie mają oni wątpliwości, iż problemy lustracji wymagają jednoznacznego rozwiązania.